

Юридичні науки

УДК 343.1

Матящук Діана Сергіївна

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КОНТРОЛЬ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ ЯК НЕГЛАСНА (СЛІДЧА) РОЗШУКОВА ДІЯ

***Анотація.** У статті досліджено такий різновид негласних слідчих (розшукових) дій як контроль за вчиненням злочину. Проаналізовано нормативні та фактичні підстави для проведення вищезазначеної негласної слідчої (розшукової) дії. Виявлено види контролю та особливості їх проведення. З'ясовано перелік можливих залучених осіб та їх роль у процесі контролю за вчиненням злочину.*

***Ключові слова:** кримінальне провадження, Кримінальний процесуальний кодекс України, контроль, негласна слідча (розшукова) дія, прокурор, кримінальне правопорушення, слідчий.*

Із прийняттям нового Кримінально-процесуального кодексу в 2012 році в Україні розпочався новий етап у регулюванні досудового розслідування, оскільки докорінно оновились правова регламентація проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень. Відповідні дії регулюються главою 20-21 Кримінально-процесуального кодексу України (далі- КПК України).

Негласними слідчими (розшуковими) діями називають слідчі (розшукові) дії відомості та факт здійснення яких не підлягає розголошенню, окрім випадків визначених КПК України. Негласні слідчі

дії мають свою класифікацію, де поділяються на види. Одним із таких видів є контроль за вчиненням злочину, при якому здійснюється правомірна процесуальна діяльність відповідних правоохоронних органів щодо контролю вчинення або імітації вчинення злочину, що полягає саме у легальності такого «правопорушення». Такі заходи здійснюються за для викриття особи злочинця та документування факту вчинення злочину [1].

Відповідна негласна слідча дія передбачена статтею 271 КПК України, де роз'яснено її здійснення у таких формах як контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент та імітування обстановки злочину. Контроль за вчиненням злочину проводиться лише у виключних випадках, коли наявні усі підстави вважати, що готується або уже вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин. Важливою процесуальною частиною контролю за вчиненням злочину є те, що категорично забороняється провокувати чи підбурювати особу на вчинення відповідного злочину із метою її подальшого викриття [1].

Як вже зазначалось вище, однією із форм контролю за вчиненням злочину є контрольована поставка, що розуміє під собою організацію та здійснення слідчим разом із оперативними підрозділами контроль за переміщенням, перевезенням чи передачею, в тому числі через кордон України певних речовин, предметів або товарів з метою виявлення ознак правопорушення, відповідальність за яке передбачено у законодавстві та їх обов'язкової фіксації у протоколі. Контрольована поставка містить у собі декілька етапів. Спочатку слідчим та оперативним підрозділом вивчається та аналізується оперативна обстановка, яка склалась, після чого складається план дій та формується мета відповідної операції. На третьому етапі проводяться організаційні заходи під час яких відбувається підготовка усіх засобів та знарядь для подальших дій. Четвертий етап характеризується саме активними діями співробітників правоохоронних органів, під час яких

відбувається взаємодія із потенціальним правопорушником. Та завершуючий етап- результативний, під час якого аналізуються отримані результати та підсумовуються усі проведені заходи [2].

Другою формою контролю є контрольована та оперативна закупка. Вона полягає в імітації придбання або отримання (здійсненні угоди купівлі-продажу), у тому числі і безоплатного, у фізичних та юридичних осіб, не залежно від форм власності товару, який перебуває у вільному обігу (контрольована закупка) чи обіг якого обмежений або заборонений чинним законодавством (оперативна закупка), з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила(2). Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативну закупку мають право проводити оперативні підрозділи правоохоронних органів. Проте рішення про її проведення приймає виключно прокурор, де зазначає строк її проведення. Така закупка може мати як гласний так і негласний характер, але в будь-якому випадку проводиться із залученням понятих [3].

Третьою формою контролю за вчиненням злочину є спеціальний слідчий експеримент. Характеризується створенням слідчим та оперативним підрозділом певної обстановки, максимально наближеної до реальної за для перевірки дійсності намірів певної особи, якщо у її намірах вбачаються ознаки тяжкого або особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішень пов'язаних із злочинною діяльністю. Описуючи дану форму контролю необхідно зазначити, що варто відрізнити спеціальний слідчий експеримент від слідчого експерименту, так як перший проводиться без участі понятих, коли у другому їх участь є обов'язковою.

Четвертою, та останньою у нашому переліку формою контролю за вчиненням злочину є імітування обстановки злочину, що полягає у відповідних діях слідчого або уповноваженої особи, з використанням

спеціальних імітаційних засобів, щодо створення уявлення про вчинення реального злочину, з метою його запобігання та викриття особи чи групи осіб, яка планувала чи замовляла його вчинення. Зазвичай такі дії полягають у сукупності декількох слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, здійснених у різний час, які створюють цілісну картину контролю за вчиненням злочину [2].

Зважаючи на процесуальну схожість проведення таких форм контролю за вчиненням злочину слід розмежовувати імітування обстановки злочину та спеціальний слідчий експеримент. Зазвичай їх розмежовують за:

- суб'єктами (імітування обстановки злочину здійснюється слідчим та уповноваженою особою, а спеціальний слідчий експеримент-слідчим та оперативним підрозділом);
- об'єктами (імітування обстановки злочину зазвичай виконується щодо відомої, визначеної особи, а спеціальний слідчий експеримент щодо невідомої особи);
- метою виконання негласної слідчої (розшукової) дії (імітування обстановки злочину здійснюється з метою запобігання вчинення певного злочину, а спеціальний слідчий експеримент для перевірки дійсності намірів певної особи);
- наявності використовуваних імітаційних засобів [4, с. 65-70].

За результатами проведеного дослідження встановлено, що контролем за вчиненням злочину є негласна слідча (розшукова) дія, яка складається із взаємопов'язаних між собою процесуальних та тактичних дій, які виконуються за рішенням прокурора та полягають у перевірці даних в першу чергу щодо вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та відповідно до законодавства України. А також, що відомості про факти з'ясовані під час контролю та обстановку не підлягають розголошенню, за винятками, передбаченими законодавством України.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної ради України. 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.
2. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5.
3. Про оперативно-розшукову діяльність від 18.02.1992 р. № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 22, ст. 303.
4. Нгібов М. Розмежування спеціального слідчого експерименту й імітування обстановки злочину. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 101, 4 (1), 63-72.